

УДК 378.14:81(564.3)“20/21”

К 68

Юлія КОРОТКОВА

**МЕТА ТА ЗМІСТ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФІЛОЛОГІВ
У ГАЛУЗІ РІДНОЇ МОВИ В УНІВЕРСИТЕТІ КІПРУ
наприкінці ХХ – початку ХХІ століття**

У статті описано структуру філософського факультету Кіпрського університету, проаналізовано мету і зміст професійної підготовки філологів у галузі рідної мови на відділенні візантійської та новогрецької філології та відділенні класичної філології і філософії наприкінці ХХ – початку ХХІ століття.

***Ключові слова:** філософський факультет, рідна мова і література, мета і зміст професійної підготовки, навчальний план, студент-філолог.*

Постановка проблеми. Україна сьогодні переживає гостру політичну й соціально-економічну кризу, наслідки якої можуть бути трагічними для нашого народу. Сьогодні як ніколи постає потреба у підвищенні статусу рідної мови і мовної освіти загалом, що, безумовно, сприятиме суспільно-економічному, політичному, особистісному розвитку суспільства.

На жаль, при повному усвідомленні потреби надання якісної мовної освіти спостерігається недостатній рівень володіння рідною мовою випускниками вищих навчальних закладів. Усе це потребує оновлення методології та змісту мовної освіти відповідно до нових вимог сучасного світу.

Реалізації зазначеної мети може сприяти вивчення позитивного педагогічного досвіду окремих європейських країн, серед яких на увагу заслуговує така країна-член Європейського Союзу, як Республіка Кіпр.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ученими другої половини ХХ ст. активно вивчалися питання оновлення теорії та практики навчання мов на всіх рівнях освіти, розглядалися сучасні підходи до їх викладання. Вітчизняними науковцями на сьогодні досліджено питання змісту мовної освіти у таких країнах, як Велика Британія (В. Базуріна, О. Кузнецова), США (І. Пасинкова, Л. Товчигречка), Франція (М. Гулей), Німеччина (В. Гаманюк), Швеція (Л. Мовчан) та ін.

Утім вивчення вітчизняних науково-педагогічних праць, присвячених системам освіти в зарубіжних країнах, показало відсутність дослідження, яке б висвітлювало кіпрський досвід реалізації змісту навчання рідної мови у вищих закладах освіти.

Метою статті є простежити зміни у цілях та змісті мовної підготовки бакалаврів-філологів на філософському факультеті університету Кіпру наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.

У Республіці Кіпр перший вищий навчальний заклад – Кіпрський університет – розпочав свою діяльність лише з 1992 р.

Підготовка бакалаврів філології наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. здійснювалася на філософському факультеті, який складався з трьох відділень: 1) візантійської та новогрецької філології; 2) класичної філології та філософії; 3) історії та археології. Відповідно забезпечувалася підготовка фахівців за трьома напрямками, котрі мали таку ж назву, що й самі відділення.

У зв'язку з тим, що інтерес для нашого дослідження викликають перші два відділення філософського факультету (візантійської та новогрецької філології і класичної філології та філософії), з'ясуємо мету підготовки фахівців саме на них.

Наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. головними завданнями підготовки філологів на відділенні візантійської та новогрецької філології були:

– вивчення грецької мови та літератури від прийняття християнства і до сьогодні із акцентом на попередніх історичних періодах (від архаїчної до елліністичної епох);

– дослідження грецької літератури в європейському та світовому контексті;

– вивчення грецької мови та літератури на Кіпрі.

Кінцевою метою підготовки фахівців на відділенні візантійської та новогрецької філології було проголошено виховання у студентів критичної думки, надання їм систематизованих знань високого наукового рівня та розширення їх духовних горизонтів [3, 239].

Згідно з визначеними завданнями підготовки філологів, на відділенні особлива увага приділялася таким галузям знань, як: візантійська філологія, новогрецька філологія, теорія літератури, порівняльне літературознавство.

Відділення класичної філології та філософії, яке пропонувало отримання на вибір двох дипломів (з класичної філології або філософії), ставило таку мету підготовки фахівців:

– бездоганне оволодіння давньогрецькою та латинською мовами;

– вивчення давньогрецьких та латинських літературних творів, ознайомлення з історією розвитку давньогрецької та латинської літературної традиції;

– вивчення візантійської та новогрецької мови і літератури з метою розвитку міжгалузевих наукових інтересів студентів [3, 239].

Проаналізуємо зміст підготовки філологів на цих відділеннях.

Термін навчання на відділенні візантійської та новогрецької філології для отримання диплому бакалавра становив вісім семестрів, протягом яких студентам необхідно було набрати 240 кредитів, що розподілялися на 45 дисциплін. Навчальні курси поділялись на:

– десять обов'язкових вступних дисциплін, під час викладання яких майбутні філологи вводилися до основ тієї науки, що вивчалась;

– двадцять вісім відносно обов'язкових курсів (лекційні та семінарські), які пропонували поглиблене вивчення основ тієї чи іншої наукової галузі. З них 26 предметів – літературного спрямування, решта – стосувалась таких наук, як мовознавство, історія, філософія;

– чотири предмети вільного вибору (пропонувалися іншими відділеннями філософського факультету, їх відвідування починалось з четвертого семестру);

– три дисципліни з іноземної мови (мається на увазі, що іноземна мова, яку обрали студенти, вивчалась протягом перших трьох семестрів).

Окрім основних дисциплін навчального плану, відділення пропонувало студентам прослухати вступні та поглиблені курси на відділенні наук про виховання (Τμήμα Επιστήμων της Αγωγής) Факультету гуманітарних та соціальних наук. Ці курси були покликані підготувати майбутніх фахівців до викладання новогрецької мови та літератури у середній школі [3, 225].

Розглянемо зміст обов'язкових дисциплін професійної підготовки фахівців на відділенні візантійської та новогрецької філології наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.

З десяти обов'язкових предметів викладання семи забезпечувало відділення візантійської та новогрецької філології. Кожному з них відповідало по шість кредитів ECTS. Більшість дисциплін стосувалася питань візантійської та новогрецької літератури і лише одна була присвячена питанням мовознавства.

Так, у першому семестрі студентам пропонувалася дисципліна “*Читання візантійських текстів*”, протягом якої відбувався вступ до техніки читання й вивчення творів візантійських митців, до особливостей середньовічної мови та техніки використання відповідних допоміжних засобів (словників, граматик, посібників тощо). Тексти, що обирались для читання, включали цілий спектр літературних жанрів та стилістичних різновидів з I до XV ст.

Предмет “*Вступ до новогрецької філології*” вводив першокурсників до розуміння різноманітних питань новогрецької філології, як наприклад: історія літератури, галузева термінологія, есе (академічне есе), літературна критика, тощо.

Під час викладання курсу “*Вступ до теоретичного мовознавства*” у першому або четвертому семестрі відбувалось ознайомлення майбутніх філологів з головними поняттями новітньої лінгвістичної

науки. Вивчалися відмінності синхронії-діахронії, мови-мовлення; пояснювалось вивчення мови як системи; обговорювався пошук універсальних мовних характеристик. Із наголосом на описі та поясненні мовного матеріалу вивчалися головні розділи мовознавства: фонетика, фонологія, морфологія, синтаксис, семасіологія, прагматика.

На заняттях з дисципліни “*Вступ до новогрецького віршування*”, яка викладалася з третього до шостого семестру, аналізувався вплив переважно італійського віршування на поезію ХІХ ст., перехід до верлібру (вільного віршу).

Останні три обов’язкові дисципліни викладалися у восьмому семестрі.

Під час засвоєння курсу “*Вступ до грецької палеографії*” студенти знайомились з історією грецького письма та рукописів від моменту виникнення писемного коду (ІІ ст. після н. е.) і до заснування перших друкарень (ХVІ ст. н. е.). Вивчалися як теоретичні теми (письмо, техніки виготовлення писемних пам’яток, економічний та соціальний контексти тощо), так і організовувалися вправляння у читанні та транскрибуванні рукописів.

Метою дисципліни “*Вступ до теорії літератури*” було розуміння головних понять теорії літератури, літературної діяльності та літературної критики. Вивчалися фундаментальні праці з теорії літератури із наголосом на таких важливих питаннях, як: наслідування, зв’язок автора з текстом, автономія тексту, роль читача тощо. Теоретичні концепції аналізувалися у межах їх історичного становлення та організувалися вправи із аналізу різноманітних літературних і критичних текстів.

На заняттях з “*Історії новогрецької літератури*” студенти вивчали головні літературні твори, починаючи з ХV ст. Досліджувалися такі періоди: 1) від падіння Константинополя (1453) і до падіння Криту (1669); 2) ХVІІІ ст. (Просвітництво); 3) поезія, проза та критика ХІХ – ХХ ст. Цікаво, що ще в першому семестрі майбутнім філологам надавався список літературних творів та критичних есе, які необхідно було прочитати для успішного засвоєння предмету.

Зауважимо, що інші три обов'язкові дисципліни прослуховувались у першому семестрі, їх викладання забезпечувалися відділенням класичної філології та філософії.

Так, під час засвоєння курсу “*Вступ до класичної філології*” студенти вивчали такі теми, як: давня література (періоди, жанри і стилі, головні представники); критика давніх текстів; філологічні основи і методи від давнини і до сучасності; засоби дослідження: словники, граматики, електронні засоби тощо.

Дисципліна “*Давньогрецька тематика*” була спрямована на читання вибраних уривків з прозових творів видатних митців Аттики. Головна увага зосереджувалася на таких темах: мова та стиль творів; критика твору; процес перекладу.

Під час вивчення курсу “*Латинська тематика*” студенти знайомилися з вибраними прозовими творами римської літератури, виконуючи при цьому й мовностилістичні вправи на їх матеріалі. Також аналізувались і деякі поетичні тексти [3, 227].

Окрім цього, студенти мали відвідати три семінарські курси, яким відповідав 21 кредит, по сім кредитів кожному, та 32 лекційні, котрим було присвячено 160 кредитів, по п'ять кожному.

Аналіз навчальних планів показав, що *головними науковими галузями*, які посідали чільне місце в професійній підготовці філологів, були: візантійська філологія; новогрецька філологія; теорія літератури (порівняльне літературознавство).

Другу позицію посідали такі дисципліни, як: давньогрецька філологія; латинська філологія; мовознавство.

На третьому місці розташувалися: історія; археологія; філософія.

Розглянемо детальніше умови викладання названих дисциплін.

1. Візантійська філологія

Студенти мали відвідати дві обов'язкові дисципліни: “Читання візантійських текстів” (1 семестр) та “Вступ до грецької палеографії” (8 семестр). Окрім цього, необхідно було прослухати три відносно обов'язкові поглиблені лекційні курси з таких, як: “Візантійська філологія”, “Ранній візантійський період”, “Середньовізантійський період”, “Післявізантійський період”, “Загальні теми”. Для того, що

відвідувати предмет "Візантійська філологія", майбутні філологи мали прослухати такі дисципліни, як "Вступ до класичної філології", "Давньогрецька тематика", "Латинська тематика", "Читання візантійських текстів", "Вступ до грецької палеографії", "Вступ до новогрецької філології" та "Вступ до теорії літератури". Окрім цього, студентам необхідно було відвідати один семінарський курс з дисципліни "Візантійська філологія".

2. Новогрецька філологія

Майбутні філологи були зобов'язані успішно скласти три обов'язкові дисципліни, а саме: "Вступ до новогрецької філології", "Історія новогрецької літератури", "Вступ до новогрецького віршування". Також необхідно було прослухати сім відносно обов'язкових поглиблених лекційних курсів з таких, як: "Новогрецька філологія", "Середньовічна література, література епохи Відродження, народна пісня", "Від падіння Криту і до 1821 року", "Література Іонічних островів", "Проза ХІХ – початку ХХ століть", "Поезія ХІХ – початку ХХ століть", "Новітня проза", "Новітня поезія", "Загальні теми". Для відвідування лекцій з предмету "Новогрецька філологія" необхідно було скласти іспити з таких дисциплін, як: "Вступ до класичної філології", "Давньогрецька тематика", "Латинська тематика", "Читання візантійських текстів", "Вступ до грецької палеографії", "Вступ до новогрецької філології" та "Вступ до теорії літератури". Окрім цього, студентам мали відвідати два семінарські курси з блоку "Новогрецька філологія".

3. Теорія літератури-порівняльна філологія

Майбутні фахівці мали засвоїти одну обов'язкову дисципліну – "Вступ до теорії літератури" та одну відносно обов'язкову поглиблену з цього ж блоку (після четвертого семестру). Для відвідування курсу "Вступ до теорії літератури" необхідно було прослухати: "Вступ до класичної філології", "Давньогрецька тематика", "Латинська тематика", "Читання візантійських текстів" та "Вступ до новогрецької філології". Для відвідування поглибленої дисципліни, окрім названих вище, вимагалось ще засвоєння таких: "Вступ до грецької палеографії",

“Вступ до новогрецького віршування” та “Вступ до теоретичного мовознавства”.

4. Давньогрецька філологія

Окрім дисциплін “Вступ до класичної філології” та “Давньогрецька тематика”, студенти мали відвідати чотири лекційні курси з тих, що пропонує відділення класичної філології та філософії.

5. Латинська філологія

Майбутні фахівці мали скласти іспити з однієї обов’язкової дисципліни “Латинська тематика” та з одного лекційного курсу від відділення класичної філології та філософії. Відвідування дисциплін з блоку латинської філології мало завершитися до четвертого семестру.

6. Мовознавство

Окрім обов’язкової дисципліни “Вступ до теоретичного мовознавства”, студенти мали відвідати ще три відносно обов’язкові поглиблені лекційні курси з цієї галузі.

7. Історія

Майбутні філологи мали скласти чотири відносно обов’язкові історичні дисципліни, які пропонувалися відділенням історії та археології. Ці дисципліни були розподілені так: одна дисципліна з давньої історії, друга – з візантійської історії; третя – з середньовічної та новітньої історії, четверта – з сучасної історії.

8. Археологія-історія мистецтва

Цей блок не був обов’язковим у професійній підготовці майбутніх філологів, проте їм як дисципліну вільного вибору пропонувалося вивчення одного курсу з візантійської археології та одного – з новітнього та сучасного мистецтва від відділення історії та археології.

9. Філософія

Студентам необхідно було відвідати дві дисципліни від відділення класичної філології та філософії [3, 225 – 226].

Отже, бачимо, що на відділенні візантійської та новогрецької філології значно більша увага надавалась літературній, а не мовній підготовці майбутніх філологів. Власні спостереження та бесіди з професорсько-викладацьким складом, зокрема деканом філософського факультету М. П’єрісом, дають підстави так пояснити цей феномен.

На думку кіпрських науковців, мова має вивчатися не під час засвоєння її системи (розділів мовознавства), а в процесі читання, розуміння, аналізу різноманітних літературних, і не лише (філософських, історичних, культурних тощо) творів певних епох. Також розвитку комунікативної компетенції у письмі більше сприяє не вивчення розділів мовознавства, а написання творів, різноманітних есе за прочитаними текстами.

Щодо відділення класичної філології та філософії, то майбутні філологи мали прослухати й успішно скласти 44 дисципліни, яким відповідало 240 кредитів. Кожний кредит передбачав 25 – 30 годин роботи студента.

Навчальний план включав: тринадцять дисциплін з давньогрецької філології; вісім – з латинської філології; одну – з візантійської філології; шість – з новогрецької філології; чотири – з мовознавства; чотири – з історії; чотири – з філософії; три вільного вибору; три з іноземної мови [3, 239].

Найважливішим блоками вважалися: давньогрецька філологія, латинська філологія, мовознавство (переважно історичне). Розглянемо їх детальніше.

1. Давньогрецька філологія

Вивчалися давні епос, лірична поезія, драма, історіографія, філософія, риторика, наукова література, елліністична поезія, літературна теорія, роман, журналістика, поезія пізньої античності.

2. Латинська філологія

Відбувалось ознайомлення з латинським епосом, ліричною поезією, драмою, сатирою, історіографією, філософією, риторикою, романом, середньовічними текстами.

3. Мовознавство

Забезпечувалося засвоєння таких тем: індоєвропейські мови, прагрецька мова, лінійне та мікенське письмо, кіпрська складова азбука, алфавіти та грецькі діалекти першого тисячоліття до н. е.,

грецьке койне елліністичного та римського періодів¹, аттикізм², грецька мова пізньої античності [3, 242].

Висновки. Таким чином, у Кіпрському університеті значно більша увага приділялася саме літературній, а не мовній підготовці майбутніх філологів. Теоретична мовна підготовка на відділенні візантійської та новогрецької філології забезпечувалась викладанням однієї єдиної дисципліни – “Вступ до теоретичного мовознавства”, а на відділенні класичної філології – через засвоєння чотирьох навчальних курсів, які, однак, робили акцент на історичний аспект мовного феномену. Проте наголос припадав на практичне вживання рідної мови шляхом обговорення прочитаних творів та підготовки різноманітних творчих завдань.

Перспективи подальших досліджень. Щодо перспектив подальших розвідок у даному напрямі, то необхідним є вивчення методів, форм і засобів професійної підготовки майбутніх філологів у вищих навчальних закладах Республіки Кіпр.

Література

1. Грецько-мовне питання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://r2u.org.ua/node/55>.
2. Μπασλής Γ. Εισαγωγή στη διδασκαλία της γλώσσας: μια σύγχρονη ολιστική και επικοινωνιακή προσέγγιση / Γ. Μπασλής. – Αθήνα : Νεφέλη, 2006. – 288 σ.
3. Οδηγός Προπτυχιακών Σπουδών 2005-2006 του Πανεπιστημίου Κύπρου. – Λευκωσία, 2005. – 255 σ.

¹ Койне (від грец. κοινή διάλεκτος – спільна (загальна) мова) – діалект грецької мови періоду приблизно від 300 року до н. е. Спочатку термін “койне” використовували в лінгвістиці лише стосовно загальногрецької мови, яка склалася в елліністичний період (IV – III ст. до н. е.) на іонійсько-атенській діалектній основі й виконувала функції суспільної мови ділової, наукової і художньої літератури Греції до II – III ст. н. е. Елліністичне койне, що заступило давні грецькі діалекти, стало історичною основою для сучасних грецьких діалектів, утворених після розпаду койне. Сучасна соціолінгвістика трактує койне й в ширшому сенсі – як будь-який засіб спілкування (переважно усного), що забезпечує постійну комунікативну зв'язаність певного регіону [1].

² Аттикізм – від назви аттичного діалекту, яким були написані класичні твори та який вважався найбільш “правильним” і “чистим” за будь-який інший мовний діалект. Будь-яке відхилення від аттичної норми вважалось помилкою і виправлялось [2, 56].

Короткова Юлія. Цель и содержание профессиональной подготовки филологов в области родного языка в университете Кипра в конце XX – начала XXI века. В статье описана структура философского факультета Кипрского университета, проанализированы цель и содержание профессиональной подготовки филологов в области родного языка на отделении византийской и новогреческой филологии и отделении классической филологии и философии в конце XX – начале XXI века.

Ключевые слова: философский факультет, родной язык и литература, цель и содержание профессиональной подготовки, учебный план, студент-филолог.

Korotkova Julia. Purpose and content of professional training of philologists in the field of native language in the University of Cyprus in the late 20th and early 21st century. The article described the structure of the Faculty of Philosophy of the University of Cyprus, purpose and content of professional training of philologists were analyzed in the field of native language in the Department of Byzantine and Modern Greek Studies and the Department of Classical studies and Philosophy in the late 20th and early 21st century.

Key words: the Department of Philosophy, native language and literature, purpose and content of professional training, curriculum, student-philologist.